

УДК 347.433/435

Голубєва Нелі Юріївна,кандидат юридичних наук, доцент, докторант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ БОРГУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗМІСТУ ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

На сучасному етапі розвитку українського цивільного права одним з основних напрямів і перспектив розвитку цивілістичної доктрини має стати дослідження зобов'язального права. Зобов'язання з часів римських юристів і до наших днів завдяки своєму значенню в регулюванні цивільних майнових відносин завжди було предметом особливої уваги не лише законодавця, але й представників науки цивільного права. Здійснено чимало наукових розвідок цієї категорії, проте низка питань сучасного зобов'язального права, що постали у зв'язку з набранням чинності новим Цивільним кодексом України не отримали глибоко-го теоретичного вивчення й аналізу, що ставить відповідні завдання перед науковою цивільного права.

В рамках цієї статті зупинимося на понятті та сутності боргу – обов'язку боржника.

Будь-яке зобов'язання можна охарактеризувати як окрему норму поведінки, яка висувається до боржника, діяти в інтересах кредитора, як певна належність (рос. «долженствование», «долг»), тобто борг» [1, с. 236].

В цивілістичній доктрині, як правило, поняття «борг» та «обов'язок» використовуються як рівнозначні.

Термін «борг» походить від латинського *debitum*, що в свою чергу походить від дієслова *debere* – бути зобов'язаним, «долженствовать» (рос.). Відповідно *debitor* – боржник, *debitrix* – боржниця [2].

Л. А. Лунц вказував, що «денежным обязательством в широком смысле слова мы называем обязательство, предметом коего служат денежные знаки как таковые. ...Основным видом денежного обязательства является долг; обусловленный в определенной сумме денежных единиц» [3, с. 73 – 74]. Сучасна українська цивілістична доктрина визначає борг як грошову суму, що підлягає поверненню позичальником у зв'язку із закінченням договору позики або включає борг у поняття майна в широкому смислі слова.

Іноді у правовій літературі ототожнюють поняття «борг» та «зобов'язання». Р. Саватєв зазначав, що «обязательство иногда называют долгом.

Однако це относиться лишь к тем случаям, когда предметом обязательства является передача денег» [4, с. 36]. При цьому треба враховувати, що під зобов'язанням (саме так переклали «*obligatio*» перекладачі) автор розумів обов'язок боржника на противагу вимозі – праву кредитора. Цього нюансу не враховують автори, що цитують названого автора, і тому, роблять невірні висновки про позиції Р. Саватєв з того чи іншого питання.

У багатьох цивільних кодексах інших країн поняття зобов'язання розкривається саме з точки зору дій боржника, а в деяких випадках саме поняття «зобов'язання» ототожнюється із обов'язком боржника. Так, у ЦК штату Каліфорнія бачимо повне ототожнення цих термінів: «обязательство есть правовая обязанность лица что-либо сделать или чего-либо не сделать» (§ 1427 «Понятие обязательства») [5].

У сучасній літературі також вказується, що «Долг – обязательство (договорное или не договорное), возникающее в результате сделки (действия или бездействия лица), невыполнение которого влечет за собой возмещение вреда (штраф, неустойка и т.д) по решению суда» [6, с. 165]. Так автори коментують ст. 6 ЦК Республіки Узбекистан, а саме: положения про те, що «дочернее хозяйственное общество не отвечает по долгам своего основного общества (товарищества)».

Хоча у ЦК Республіки Узбекистан є прямі вказівки, що законодавець не розуміє під словом «борг» – зобов'язання. Так, у ст. 287 має називу «Перевод долга по обязательству, обеспеченному залогом» [7]. Очевидно, що не можна сказати «перевод обязательства по обязательству, обеспеченному залогом».

Часто поняття зобов'язання застосовується у сенсі заборгованості, коли розглядаються зобов'язання держави у літературі з фінансового права, економічні літератури.

М. Є. Сморгунова вважає, що термін «зобов'язання» слід розглядати тільки як обов'язок боржника в здійсненні яких-небудь дій або утриматися від здійснення певних дій. При цьому розширювальне тлумачення цього поняття окремими ученими,

законодавцем, а рівне правозастосувачем на думку авторки є помилковим. Далі автор робить висновок, що словосполучення «зобов'язальне право» в цьому звіті слід розуміти буквально як підгалузь цивільного права про зобов'язання суб'єкта (боржника), тобто без урахування прав кредитора. Можна припустити, що предметом вивчення цієї підгалузі повинні виступати явища, пов'язані тільки з обов'язками боржника. Кредитор є носієм прав, отже, цей суб'єкт не може вивчатися підгалузю «зобов'язального права».

Також у рамках позначеного підгалузі можуть досліджуватися способи забезпечення виконання зобов'язань, закріплени в гл. 23 ГК РФ та тільки ті питання, які присвячені зобов'язанням суб'єктів (без урахування їх прав) [8, с. 45 – 48].

Така думка повністю перевертає все вчення про зобов'язання, зводить нанівець розвиток доктрини про зобов'язання впродовж двох тисячоліть. Не тільки зміст зобов'язання зводиться до боргу боржника, а й саме зобов'язання трактується у найвужчому з усіх запропонованих коли-небудь смислів – у якості «обов'язку», як це іноді відбувається в інших галузях права. Неможна вважати предметом зобов'язального права вважати тільки обов'язки боржника, так ніби вони існують в якомусь безповітряному просторі, реалізуються самі по собі.

Стан зв'язаності між кредитором та боржником, взаємозв'язок права вимоги та боргу, позначається загальним терміном «зобов'язання», але коли ми цей термін застосовуємо для позначення обов'язку, то допускаємо небезпечне змішання. Крім зобов'язального відношення, в праві існують і інші випадки юридичної необхідності: визнавати право власності іншої особи, платити податки, виконувати рішення суду, виконувати інші обов'язки, що передбачені в праві. Цей термін невідповідає розширюється на незобов'язальні відносини, і навіть не цивільні. Навіть у тому випадку, коли він застосовується у інститутах зобов'язального права, – він невідповідає суть «зобов'язання» до особи боржника, а не як поняття, що позначає взаємні відносини між кредитором і боржником. Тому не можна застосовувати термін «зобов'язання» у смыслові визначені законом необхідності в цілому та у смыслові обов'язку боржника (боргу) – зокрема.

Проаналізуємо також, коли законодавець вживав термін «borg» у ЦК України.

У відповідності до ч. 3 ст. 44 ЦК України «опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або фізичної особи, місце перебування якої невідоме, приймає виконання цивільних обов'язків на її користь, погашає за рахунок її

майна борги, управляє цим майном в її інтересах» (курсив мій – Н. Г.). У ст. 366 ЦК України також вживается термін «погашати борт», що ймовірно означає виконувати обов'язки (обов'язок).

У відповідності до ч. 4 ст. 124 ЦК України «учасник повного товариства, який сплатив повністю борги товариства, має право...» (курсив мій – Н. Г.). Формулювання «сплатити борги» вказує на те, що мається на увазі виконати обов'язок.

У відповідності до ст. 605 ЦК України під назвою «Припинення зобов'язання прощенням боргу», «зобов'язання припиняється внаслідок звільнення (прощення боргу) кредитором боржника від його обов'язків, якщо це не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора». Таким чином, прощення боргу – це звільнення від обов'язку, а значить термін «borg» тут вживается у значенні «обов'язок».

У відповідності до ч. 2 ст. 191 ЦК України «до складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом» (курсив мій – Н. Г.).

Абсолютно очевидно, що законодавець у цьому випадку має на увазі обов'язок боржника, оскільки «термін» борт вживается в одному логічному рядку із терміном «право вимоги».

Також абсолютно очевидне значення терміну «borg» у ст. 264 ЦК України: «перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку» (курсив, виділення мої – Н. Г.). При цьому «borg» – це не просто обов'язок, а він протиставляється іншим обов'язкам боржника. Можливо, це формулювання може бути замінене на наступне: «визнання обов'язку у грошовому зобов'язанні або іншого обов'язку».

У відповідності до ст. 1053 ЦК України під назвою «Новація боргу у позикове зобов'язання» «1. За домовленістю сторін борт, що виник із договорів купівлі-продажу, найму майна або з іншої підстави, може бути замінений позиковим зобов'язанням. 2. Заміна боргу позиковим зобов'язанням провадиться ...».

Тут термін «borg» вживается у більш широкому значенні. О. А. Красавчиков стверджував, що усякий борт (напевне тут автор має на увазі не тільки грошовий борт), що виник з інших договорів, може бути вбраний у форму позикового зобов'язання за загальним правилом про новацію [9, с. 93].

Вважаємо, що у процитованій статті ЦК України законодавець має на увазі під терміном «borg» – обов'язок боржника (при чому, як правило, грошовий, адже предметом договору позики можуть бути родові речі, зокрема гроші). Логіка такого висновку наступна. Хоч вислів «borg, що виник із договорів...» може бути протумачений двояко «обов'язок, що виник із договорів...» чи «зобов'язання, що виникло із договорів...». Але вислів, що вживається у ч. 2 процитованої статті «Заміна боргу позиковим зобов'язанням» не може означати «заміну попереднього зобов'язання позиковим зобов'язанням», оскільки попереднє зобов'язання, наприклад, зобов'язання із купівлі-продажу є складним і взаємним та складається не тільки з обов'язку оплатити товар (саме цей обов'язок може бути новованим), а й обов'язку передати товар (цей обов'язок, на нашу думку, теж може бути новованим, якщо предметом договору є передача родових речей, що співпадає із предметом договору позики, але новованим може бути тільки обов'язок однієї із сторін, оскільки позиково-зобов'язання – одностороннє). Таким чином, двостороннє, складне зобов'язання не може бути нововане у одностороннє – позикове, новований може бути тільки обов'язок однієї сторони у попередньому зобов'язанні.

Але вислів, що вживається у ч. 2 процитованої статті «заміна боргу позиковим зобов'язанням» означає «заміну обов'язку позиковим зобов'язанням», оскільки у позиковому зобов'язанні – обов'язки має тільки одна сторона – вона ж боржник (стосовно визначеного обов'язку) і у попередньому зобов'язанні.

Навіть у тому випадку, якщо попереднє зобов'язання – одностороннє, просте і обов'язки несе лише одна сторона, то «заміна боргу позиковим зобов'язанням» не означає «заміну попереднього зобов'язання позиковим зобов'язанням», адже, якщо попередній договір повністю відповідав за предметом договору позики, то він не міг бути іншим договором, а був прихованим договором позики. Наприклад, названий у ст. 1053 ЦК України у якості прикладу договору, що може бути новованим, договір найму (зобов'язання, що виникає із договору) може бути одностороннім лише у випадку укладання договору про безоплатне користування майном (позички), але предмет у цього договору кардинально відрізняється від предмету договору позики.

Оскільки у відповідності до ст. 1046 ЦК України «за договором позики одна сторона (позикодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками, а позичальник зобов'язується

повернути позикодавцеві таку ж суму грошових коштів (суму позики) або таку ж кількість речей того ж роду та такої ж якості», то предметом договору позики є грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками. Це означає, що новуватися може лише такий борг, що має ознаки предмету договору позики – грошові кошти або інші речі, визначені родовими ознаками.

Отже, у вищеназваних випадках термін «borg» тим чи іншим чином асоціюється законодавцем із терміном «обов'язок боржника».

З іншого боку у відповідності до ч. 2 ст. 124 ЦК України «учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство» (курсив мій – Н. Г.).

Термін «відповідати за боргами» не може означати – відповідати за обов'язками (такого терміну нема в праві), логічно вважати, що «відповідати за боргами» означає «відповідати за зобов'язаннями».

Так само треба розуміти і ст. 1043 ЦК України, в якій вказано, що «Управитель несе субсидіарну відповіальність за боргами, що виникли у зв'язку із здійсненням ним управління, якщо вартості майна, переданого в управління, недостатньо для задоволення вимог кредиторів» (курсив мій – Н. Г.).

У відповідності до ч. 1 ст. 149 ЦК України «звернення стягнення на частину майна товариства з обмеженою відповіальністю, пропорційну частці участника товариства у статутному капіталі, за його особистими боргами допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна для задоволення вимог кредиторів» (курсив мій – Н. Г.).

Таке формулювання (особисті борги) вказує на те, що мається на увазі особисті зобов'язання участника товариства, на противагу до зобов'язань товариства.

У відповідності до ст. 520 ЦК України «боржник у зобов'язанні може бути замінений іншою особою (переведення боргу) лише за згодою кредитора». Тут законодавець термін «переведення боргу» ототожнює із терміном «заміна боржника», підкреслюючи, що на нового боржника перейдуть обов'язки попереднього.

У відповідності до ст. 534 ЦК України «у разі недостатності суми проведеного платежу для виконання грошового зобов'язання у повному обсязі ця suma погашає вимоги кредитора у такій черговості, якщо інше не встановлено договором: ... 3) у третю чергу сплачується основна suma боргу» (курсив мій – Н. Г.).

Очевидно, що вислів «suma боргу» означає певну кількість грошових коштів, а не грошове зобов'язання в цілому чи обов'язок боржника. У

цьому ж значенні вживається термін «borg» у ст.ст. 554 (вживається вислів «сплата основного боргу»), 625 (вживається вислів «сума боргу»), 966 (вживається вислів «сплатив суму боргу»), 1084 (вживається вислів «сума боргу»).

З абсолютною очевидністю законодавець вживає термін «borg» у значенні грошових коштів та цінних паперів у ст. 537 ЦК України, яка має назву «виконання зобов'язання внесенням боргу в депозит нотаріуса»: «1. боржник має право виконати свій обов'язок шляхом внесення належних з нього кредиторові грошей або цінних паперів у депозит нотаріуса в разі: ...) (курсив мій – Н. Г.).

Цікаво, що в рамках одного цивільно-правового інституту (його норм) вживаний термін «borg» у різних значеннях, мається на увазі норми про договір поруки.

Так, у відповідності до ст. 554 ЦК України «поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки». Тобто, вислів «сума боргу» означає певну кількість грошей, цінних паперів тощо, оскільки термін «сплата» зазвичай пов'язується саме із предметом грошових зобов'язань.

А в ст. 555 ЦК України вказано, що «поручитель має право висунути проти вимоги кредитора заперечення, які міг би висунути сам боржник, за умови, що ці заперечення не пов'язані з особою боржника. Поручитель має право висунути ці заперечення також у разі, якщо боржник відмовився від них або визнав свій борг». «Визнати борг» ймовірно означає «визнати себе зобов'язаним», «візнати свій обов'язок» у будь-якому зобов'язанні, а не тільки за грошовим зобов'язанням, оскільки ніякого натяку на грошове зобов'язання у статті нема та й договір поруки може укладатися на забезпечення різних зобов'язань.

У відповідності до ст. 559 ЦК України «порука припиняється у разі переведення боргу на іншу особу, якщо поручитель не поручився за нового боржника». Маємо вже третє значення – «переведення боргу», тобто переведення обов'язку боржника на іншу особу.

У спадковому праві також зустрічається термін «borg». Вважаємо, що законодавець його вживає у значенні обов'язків спадкодавця (звісно, що не будь-яких, а за зобов'язаннями), це завжди пасиви спадкового майна, на противагу активам (саме тому «borg» не може вживатися у якості «зобов'язання», адже у цьому випадку, воно може означати і активи). Наприклад, у відповідності ст. 1238 ЦК України «спадкоємець, на якого заповідачом покладено заповіdalний відказ, зобов'язаний

виконати його лише у межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахуванням частки боргів спадкодавця, що припадають на це майно». Напевно, мається на увазі зменшення спадкової маси за рахунок виконання обов'язків спадкодавця за його зобов'язаннями.

У ст. 1281 ЦК України прямо вказується на наявність кредитора спадкодавця (спадкодавець – боржник), якого має бути повідомлено про відкриття спадщини, якщо спадкоємцям відомо про борги спадкодавця. Тобто, спадкоємці мають повідомити кредитора, якщо їм відомо про невиконані обов'язки за зобов'язаннями.

У ст.ст. 18, 545 ЦК України згадується термін «борговий документ». На жаль, поняття «борговий документ» у законодавстві не розкривається.

Таким чином, законодавець вживає термін «borg» у ЦК України у наступних висловах, які можна тлумачити як:

1. Обов'язок:

1) «погашати борги – означає виконувати обов'язки (ч. 3 ст. 44, ст. 366 ЦК України);

2) «сплатити борги» – означає виконати обов'язок (ч. 4 ст. 124 ЦК України);

3) прощення боргу – означає звільнення від обов'язку/ів (ст. 605 ЦК України);

4) у ч. 2 ст. 191 ЦК України термін «borg» вживається в одному логічному рядку, із терміном «право вимоги», а тому означає – обов'язок;

5) «заміна боргу позиковим зобов'язанням» означає «заміну обов'язку попереднього зобов'язання позиковим зобов'язанням», оскільки у позиковому зобов'язанні – обов'язки має тільки одна сторона – вона ж боржник (стосовно визначеного обов'язку) і у попередньому зобов'язанні, навіть у тому випадку, якщо попереднє зобов'язання – одностороннє, йдеться про обов'язок, адже, якщо попередній договір повністю відповідав за предметом договору позики, то він не міг бути іншим договором, а був прихованим договором позики (ч. 1 ст. 1053 ЦК України);

6) «переведення боргу» – означає заміну боржника, переведення обов'язків однієї особи на іншу, тобто «borg» у цьому вислові все ж таки означає «обов'язок» (ст. 520 ЦК України);

7) «вирахуванням частки боргів спадкодавця, що припадають на це майно» – мається на увазі зменшення спадкової маси за рахунок виконання обов'язків спадкодавця за його зобов'язаннями (ст. 1238 ЦК України); «борги спадкодавця» – обов'язки за зобов'язаннями (ст. 1281 ЦК України)

8) «визнання боргу або іншого обов'язку» – означає визнання обов'язку у грошовому зобов'язанні або іншого обов'язку (264 ЦК України).

2. Зобов'язання:

1) «відповідати за боргами» – означає відповідати за зобов'язаннями (ч. 2 ст. 124, ст. 1043 ЦК України);

2) особисті борги участника товариства – означає особисті зобов'язання участника товариства, на противагу до зобов'язань товариства (ч. 1 ст. 149 ЦК України).

3. Певну кількість грошових коштів:

1) «сума боргу» – означає певну кількість грошових коштів, а не грошове зобов'язання в цілому чи обов'язок боржника (... , 625, 966, 1084 ЦК України);

2) «сплата основного боргу» – сплата певної кількості грошей (554 ЦК України), оскільки термін «сплата», як правило, пов'язується саме із предметом грошових зобов'язань;

3) «внесення боргу в депозит нотаріуса» (ст. 537 ЦК України) – внесення грошей або цінних паперів у депозит нотаріуса.

4. Борговий документ – ст. ст. 18, 545 ЦК України.

В рамках норм про договір поруки вживаний термін борг у різних значеннях: 1) «сплату основного боргу» означає певну кількість грошей, цінних паперів тощо (ст. 554 ЦК України); 2) «визнати борг» – визнати себе зобов'язаним, визнати свій обов'язок у будь-якому зобов'язанні, а не тільки за грошовим зобов'язанням (ст. 555 ЦК України); 3) «переведення боргу на іншу особу» (ст. 559 ЦК України) – переведення обов'язку боржника на іншу особу.

Тому вважаємо, що вживання терміну «борг» до зобов'язального відношення в цілому припустимо в юридичних документах та правовій літературі, але тільки стосовно визначених випадків. Хоча було б логічно не вживати один і той же термін у таких різних значеннях в рамках лише одного нормативно-правового акту. Як правило така ситуація утруднює застосування норм права, навіть тоді, коли однакові терміни застосовуються в різних галузях права. Можливий вихід із вказаної ситуації – змінити у ЦК України слово «борг» на інші: зобов'язання, грошове зобов'язання, сума грошо-

вих коштів, обов'язок – за смыслом у тій чи іншій статті ЦК України.

Продовжимо далі характеристику боргу як складової змісту зобов'язання.

Із внутрішнього боку зобов'язання характеризується станом певної зв'язаності боржника, бо з моменту виникнення обов'язку на ньому лежить відповідальність за борг [10, с. 66].

Цікавим є питання співвідношення поняття «borg» та «відповідальність».

I. О. Покровський вважав, що такому явищу як борг, що виходить із цивільних правовідносин (деліктів), історично йому передує виникнення відповідальності (*haftung*). Будь-яке правопорушення стародавнім правом не регулювалось, правопорушник ніс відповідальність перед постраждаю особою своєю особистістю, тобто переважали відносини помсти. Заміна особистої відповідальності системою штрафів уперше дала можливість вести мову про існування певного боргу, який виражався в сумі цих штрафів [1, с. 236 – 239].

На думку М. М. Агаркова, борг і відповідальність є двома аспектами одних і тих самих відносин. Коли ми говоримо, що боржник в силу покладеного на нього зобов'язання повинен здійснити певну дію або утриматись від неї, маємо на увазі нормальній розвиток зобов'язальних відносин. Коли ми говоримо, що боржник відповідає за зобов'язанням, маємо на увазі забезпечену законом можливість для кредитора у випадку його невиконання з боку боржника здійснити своє право поза волею і проти волі останнього й добитися або виконання зобов'язання відповідно до його первісного змісту, або покладення на нього майнових наслідків невиконання, тобто стягнення збитків. Отже, те, що зазвичай називається термінами «borg» і «відповідальність» за зобов'язанням, у цілому є не чимось іншим, як обов'язком боржника в зобов'язальних правовідносинах [11, с. 44 – 45].

При застосуванні наслідків порушення зобов'язання – виникає нове зобов'язання, але дійсно автор має рацію – у цьому новому зобов'язанні реалізується відповідальність, яка втілюється у обов'язки боржника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Покровский И. Л. Основные проблемы гражданского права / И. Л. Покровский. – М. : Статут, 1998. – 353 с.
2. Дыдынский Ф. М. Латинско-русский словарь к источникам римского права / Ф. М. Дыдынский. – Варшава, Типография К. Ковалевского, 1896. – 372 с.
3. Лунц Л. А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве / Л. А. Лунц. –2-е изд., испр. – М. : Статут, 2004. – 350 с.
4. Саватье Р. Теория обязательств: Юрид. и эконом. Очерк / Р. Саватье. – М. : Прогресс, 1972. – 440 с.
5. Гражданский кодекс штата Калифорния [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://constitutions.ru/archives/7705/3>
6. Комментарий к Гражданскому кодексу Республики Узбекистан т. 1 (часть первая) / под ред. Х. Р. Рахманкулова : Министерство Юстиции. – Ташкент, 2010. – 633 с.
7. Гражданский кодекс Республики Узбекистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://fmc.uz/legisl.php?id=k_grajd
8. Сморгунова М. Е. Обязательственное право и обязательство: проблемы терминологии в гражданском праве и законодательстве / М. Е. Сморгунова // Гражданское право. – 2008. – № 2. – С. 45 – 48.

9. Красавчиков О. А. Советское гражданское право : в 2-х т. / О. А. Красавчиков. — М. : Высшая школа, 1968. — Т. 2. — 520 с.
 10. Новицкий И. Б. Общие учения об обязательстве / И. Б. Новицкий, Л. А. Лунц. — М. : Госиздатюриллит, 1950. — 416 с.
 11. Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву / М. М. Агарков. — М. : Юриздан НКЮ СССР, 1940. — 192 с.

АННОТАЦІЯ

Голубєва Н.Ю. Поняття боргу як складової змісту зобов'язальних правовідносин. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу поняття та сутності боргу – обов'язку боржника. Критично розглянуті думки щодо ототожнювання термінів «зобов'язання» та «borg», оскільки термін «зобов'язання» у смыслові визначені законом необхідності в цілому та у смыслові обов'язку боржника (боргу) суттєво звужує поняття зобов'язання. Також у статті проаналізовано випадки, коли законодавець вживає термін «borg» у ЦК України.

Ключові слова: зобов'язальне право, зобов'язання, зміст зобов'язання, борг, обов'язки боржника.

АННОТАЦИЯ

Голубева Н. Ю. Понятие долга как составляющей содержания обязательственных правоотношений.

– Статья.

Статья посвящена анализу понятия и сущности долга-обязанности должника. Критически рассмотрены тезисы относительно отождествления терминов «обязательство» и «долг», поскольку термин «обязательство» в смысле определенной законом необходимости в целом и в смысле обязанности должника (долга) существенно суживает понятие обязательства. Также в статье проанализированы случаи, когда законодатель употребляет термин «долг» в ЦК Украины.

Ключевые слова: обязательственное право, обязательство, содержание обязательства, долг, обязанности должника.

SUMMARY

Golubeva N.Y. The concept of debt as part of the content of obligation relationships. – Article.

The article analyzes the concept and essence of debt-the obligation of the debtor. It was critically considered views on identifying the terms «obligation» and «debt» because the term «obligation» in the sense of the law of necessity as a whole and in terms of the debtor's commitment (debt) significantly narrows the concept of obligation. This article also analyzes cases where legislature uses the term "debt" in the Civil Code of Ukraine.

Keywords: contractual right, obligation, the content of obligation, debt, commitments of the debtor.